

ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי

הרב אריה מנדלקורן

**שלבי התגבשות של יחסי אמונה ושייכות בין ישראל לבין
אביהם שבשמים להיותם חטיבה אחת בעולם; בבחינת
ישראל, אורייתא, וקוב"ה חד הוא.**

א. כור הברזל במצרים – לטיבת הגורל היהודי

המסר האלוקי ליעקב אבינו בירידתו למצרים הוא: "אל תירא מרדה מצרים כי לגוי גדו אשימך **שם**", דוקא במצרים תתקיים ההבטחה האלוקית שניתנה לאברהם אבינו. "ואעשך לגוי גדול", וכך הם דברי התורה בפסוקי מקרא ביכורים: "וירד מצרימה, ויגר שם במתי מעט, ויהי **שם לגוי גדול** עצום ורב". ולמדונו חז"ל – "ויהי שם לגוי" – מלמד שהיו ישראל מצויינים שם. וכן אמרו: "בזכות ארבעה דברים נגאלו אבותינו ממצרים – שלא שינו את שמם ואת לשונם, ולא אמרו לשון הרע, ולא נמצא אחד מהן פרוץ בערוה" (ויקרא רבה ל"ב-ה).

אמנם תהליך זה איננו מאופיין באחידות ורצף של הצטיינות כי אם ירידה ועלייה לסירוגין, וכדברי הרמב"ם בהלכות עכו"ם פרק א' ה' ג' – "... והיה הדבר הולך ומתגבר כבני יעקב ובנלוים עליהם ונעשית בעולם **אומה** שהיא יודעת את ד', עד שארכו הימים במצרים וחזרו ללמוד מעשיהן ולעבוד עכו"ם כמותן חוץ משבט לוי שעמד במצוות אבות, וכמעט קט היה העיקר ששתל אברהם נעקר, וחוזרין בני יעקב לטעות העולם ותעיותן, ומאהבת ד' אותנו ומשמרו את השבועה לאברהם אבינו, עשה משה רבינו רבן של כל הנביאים ושלחו". כמו כן דרשו חז"ל על הפסוק "וחמושים עלו בני ישראל מארץ מצרים" – אחד מחמישה יצאו וארבעה חלקים מתו בשלשת ימי אפילה, דהיינו אלו שהתבוללו ולא רצו לצאת.

בדברים ד', כ' נאמר "ויוציא אתכם מכור הברזל ממצרים להיות לו לעם נחלה כיום הזה". במצרים בני ישראל עוברים תהליך של צירוף וזיקוק, חיכול וגיבוש חברתי. "הנה עם בניי רב ועצום ממנו. הבה נתחכמה לו". נוצרת כאן חטיבה חברתית מגובשת. **עם** מלשון עם. בשלב ראשון הצלחת היהודים במצרים ואורח חייהם המיוחד מאפיינת ומציינת אותם. אולם נעשים בקיעים רוחניים ונמצאים בעם מתבוללים ודילטורין – מלשינים כמו דתן ואבירם. אולם באה שותפות הגורל כעבדים מעונים ומחשלת את

הרגישות לזולת, לכאביו ולצערן, ולעתיד יצטוו בניי "ואהבתם את הגר, כי גרים הייתם בארץ מצרים" וכן "ואתם ידעתם את נפש הגר כי גרים הייתם במצרים". גיבוש זה יתבטא עוד במצרים במסירות נפש של שוטרי ישראל בעד אחיהם - "ויוכו שוטרי בניי" על סירובם למסור את אחיהם לידי השלטון המצרים.

הקשר המיוחד שנוצר בתוך עם ישראל בבחינת "עמו אנוכי בצרה" ומידת גמילות חסדים נפלאה ועריבות הדדית המסתעפים ממנה יוצרים "יחד" מיוחד אשר הינו מציאות של "יחוד" מיוחד. במרקם החברתי המגובש בזה גופא, ישנן כבר גילוי עצום של יחידו של עולם. בזה מתגלה חטיבה אחת בעולם בבחינת - "מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ". (ועיין עוד בדבריו הנרחבים והנפלאים של הרב סולוביציק זצ"ל בחיבורו "קול דודי דופק" בענין זה).

ב. בחירה אלוקית וגאולה חוצבות עם - "בני בכורי ישראל"

תהליך הגאולה ממצרים מצטין בבחירת עם ישראל והבדלתו, הקריאה "שלח את עמי ויעבדוני" מציינת פתיחה למהלך של הבדלה. וכן הכתוב אומר "והפליתי ביום ההוא את ארץ גושן אשר עמי עומד עליה", "ושמתי פדות בין עמי ובין עמך", "והפלה ד' בין מקנה ישראל ובין מקנה מצרים".

ההשגחה האלוקית הנפלאה הבדילה את עם ישראל כחטיבה נפרדת, אולם חיטוב זה לא יכול לבוא לידי השלמה בלעדי פעולת **בני ישראל** לנתק את עצמם בבחירתם מן הסביבה הגויית. "משכו וקחו לכם שה למשפחותיכם ושחטו הפסח!" משכו ידיכם מעיז ושחטו עיז של מצרים לכבוד הקב"ה. ניתוק רוחני מתרבות מצרים ותועבותיה תוך כדי סיכון עצמי - "הן נזבח את תועבת מצרים לעיניהם ולא יסקלונו", **ובחירה בקבלת עול מלכותו יתברך** כבחירת "הללו עבדי ד'" היו תנאי יסודי לגאולה. הקב"ה הופיע כאן וקרע את עם ישראל מתוך הסביבה והתרבות המצרית בהשגחתו הנפלאה, ופעולה זאת הושלמה ע"י מירקם של **בתים** המהוים גרעין העם ותאיו היסודיים, המוסרים עצמם במסירות נפש לעבודת אלוקי העברים. וכן הכתוב אומר בדברים פרק ד' פס' ל"ד: "או הניסה אלוקים לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי, במסות, באותות ובמופתים ובמלחמה. . . ודרשו חז"ל: כמי ששומט את העובר ממעי אמו. בזה מתבטא החיטוב והחיצוב של עם ד'.

אמנם כל עוד חיל פרעה עומד על רגליו בכוננות להחזיר את בניי למצרים, עדיין אין הרגשת בטחון מושלמת אצל בניי במעמד החדש, וכוחו המאיים של פרעה עדיין מפריע לשלוות ההרמוניה החדשה ההולכת ומתקמת בין ישראל לבין אביהם שבשמים.

ג. שירת הים - האמונה וההרמוניה - השירה והיופי - זה

ק-לי ואנוהו

אמונה והרמוניה - שירה

שירה יונקת מן ההרמוניה של האדם עם עצמו ועם סביבתו, הרמוניה שכולה שייכות לקב"ה ודביקות בו, בורא העולם המהווה את כל, השיר הגדול של דוד המלך "ברכי

נפשי את ד' המבטא את ההרמוניה שבטבע השייך כל כולה ליוצרה, מסתיים במלים "יתמו חטאים מן הארץ ורשעים עוד אינם, ברכי נפשי את ד'". כוח הרשע הוא המפריע להרמוניה העולמית ועם איבוד מצרים מתגלים ביטואיה ושאירותיה של הרמוניה זאת. בשירת הים מוצאים אנו שלשה מוקדים עיקריים:

1. פתיחה המבטאת את השייכות האמונית ההרמונית העצומה של עם ישראל לקב"ה.
 2. תיאור רוממות ד' ועוצם מלכותו.
 3. תפילה להמשך התפתחות ההרמוניה הלאומית הנ"ל בארץ ישראל לנצח.
- ההזדהות הפנימית בשירה מתבטאת בשיאה במילים "זה ק-לי ואנוהו" המילה "ואנוהו" תירגם אונקלוס לשון נווה, וביאר את הענין: "אבני ליה מקדשא" ואילו רש"י פירשו מלשון נוי וביאר "אספר ניו ושבחו לבאי עולם" וחז"ל דרשו: התנאה לפניו במצוות. אולם הרמז הפנימי שבמילה זאת היא הרכבה של שני מילים: "אני והוא", ומתבטאת בזה האחדות המוחלטת בין ישראל לבין אביהם שבשמים בבחינת חד הוא. וביטוי ספרותי לענין זה מצאנו בתפילת ההושענות בחג הסוכות – "אני והוא – הושיעא נא". ושם בתפילתנו מציינים אנחנו – "כהושעת כנה משורת ויושע" – לגוחה מצויינת ויושע" וכן "כהושעת מאמר והוצאתי אתכם נקוב והוצאתי איתכם". מאמרים אלו מבטאים את זהותו של גורל האלוקות בעולם עם גורלו של עם ישראל, ובזה מתבטאת חטיבה אחת בעולם כמימד של הפסוק "אשריך ישראל מי כמוך עם נושע בד'".

"נוי של עולם"

ההרמוניה בשירת הים איננה מצטמצמת בשירה אלא שואפת היא להתבטא באופן מוחשי בעולם המעשה. היופי בעולם בנוי גם הוא על ההרמוניה בין צבעים ובין זוויות וחיתוכים ובין עצמים ותכנים. בית המקדש הוא "נוי של עולם" כפי חז"ל. הוא חושף את היחסים ההרמוניים והתכנים ההרמוניים שבין הבריאה ליוצרה. הוא מגלה את השכינה המצויה בלב של כל יהודי בבחינת ושכנתי בתוכם. גם המזוזה על פתח הבית מהווה נוי של בית. היא מבטאת את התוכן היסודי שעליו בנוי כל היופי וההרמוניה של הבית היהודי. התוכן של התאחדות עם השכינה בבחינת מקדש מעט. מצוות המזוזה קובעת מקום לעצמה בפרשת קריאת שמע ובקבלת מלכות שמים. היא חותמת את הפרק הזה של גדולת האמונה של הבתים בישראל הדביקים בקב"ה ונושעים בקב"ה כחטיבה אחת בעולם. היא מבטאת גם את קדושת הבית והבדלתו ואת הקב"ה כשומר דלתות ישראל. היטיב לבטא זאת אונקלוס הגר וכמובא במדרש (ע"ז י"א): בשעה ששלח הקיסר גדוד של רומיים אחריו, משכן במקראות ונתגירו. אמר להם הקיסר, לא תסיחו עמו כלל. כשתפסוהו והלכו להם ראו מזוזה שמונחת על הפתח, הניח ידו עליה ושחק, אמרו לו: מפני מה אתה שוחק?

אמר להם: מנהגו של עולם מלך יושב מבפנים ועבדיו משמרים אותו מבחוץ, ואילו הקב"ה, עבדיו מבפנים והוא משמרם מבחוץ שנאמר: "די ישמור צאתך ובואך מעתה ועד עולם". נתגירו! ושוב לא שלח קיסר אחריו.

"התנאה לפניו במצוות" אמרו חז"ל. ההזדהות מולידה איכפתיות ליופי ולסדר

ולהרמוניות המכבדים ומקדשים את תוכן הנעלה עמו מזדהים. זהו ביטוי באופי של אותו "חד הוא" שאליו הגיעו ישראל בשלב זה – אופיה של אותה "חד הוא" שהיא שואפת ליופי והרמוניה ובפרט במצוות הבורא.

שירה וא"י

מתורתו של רבי נחמן מברסלב למדנו: "כשהלב מן השירה מתמלא הוא משתוקק לא"י. אור גדול אזי נמשך והולך מקדושתה של הארץ אליו". כשהמיצרים של מצרים מתפרצים בשירת ההרמוניה, מתגברת בתוך הלב הכמיהה לחרות המלאה של ארץ ישראל ובנין ביהמ"ק. שם ניתן לבסס ולהגשים ולבטא במלוא העוז את תוכנה של הרמוניה האלוקית במלוא היקפה ועומקה. שם ניתן לעצב את יופים של התכנים האלוקיים במלוא הדרם. "תביאמו ותטעמו בהר נחלתך, מכון לשבתך פעלת ד', מקדש ד' כוננו ידך, ד' ימלך לעולם ועד".

ד. לפעול עם ק-ל – ד' ניסי

ממלכותו של הקב"ה המזוהה עם גאולת עמו, בני"י מתעלים לדרגת העשייה בשיתוף פעולה עם הקב"ה, בבחינת בן זאב המשתפים פעולה בכינון הפרנסה הקיומית היומיומית. כאן משתלבת בחטיבה אחת העבודה וההשגחה, עבודת התפילה ועבודת המצווה. כאן מתגלה: "כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ד' יחיה האדם". השגחה אלוקית פלאית במרה ובמן ובכאר משתלבים כאן בעבודה: "למען אנסנו הילך בתורת א"י", "שם שם לו חוק ומשפט ושם נסהו", ויענך וירעיבך ויאכלך את המן אשר לא ידעת ולא ידעון אבותיך, למען ענותך ולמען נסותיך, להיטבך באחריתך". מצות המן ושמירת השבת המרגילות ומחנכות לבטחון ושיתוף פעולה עם הקב"ה במלחמת הקיום על הלחם, מוציאות לפועל את השירה היומיומית שיאה של חטיבה אחדותית זאת מתגלה במלחמת עמלק כאשר בני"י שולחים אנשים למלחמה נגד עמלק ומשלבבים את ההשתדלות של הזרוע עם הכוח הרוחני, בבחינת "ישראל משעבדין את ליבן לאביהם שבשמים". שילוב זה של זרוע ולב מונצח בסוף מלחמה זו בבנין מזבח אשר שמו "ד' ניסי". ישראל פועלים במאמץ ובמסירות נפש ומ"מ מייחסים הכל לקב"ה. ד' עשה לנו נס – זוהי ההכרזה של מזבח זה לפי דעת רש"י, ואילו הספורנו ביאר: מלשון נס, להתנוסס, בבחינת "וראו כל עמי הארץ כי שם ד' נקרא עליך ויראו ממך". התבטלות זו של היד של ישראל לקב"ה זהו הענין הפנימי של מצוות תפילין. תפילין של יד כנגד הלב – שילוב של זרוע ושעבוד הלב לאבינו שבשמים, ותפילין של ראש שעליו אמרו חז"ל: "וראו כל עמי הארץ כי שם ד' נקרא עליך ויראו ממך". ובכן מצות התפילין קובעת מקום גם היא בפרשת קריאת שמע וקבלת עול מלכות שמים. השותפות בעשייה, הפרנסה היומיומית ובהגנה נגד אויבי ד' ואויבי ישראל מהווה מימד נוסף בחטיבה המיוחדת של אמונה ושייכות ההולכת ונרקמת בין ישראל – לבין אביהם שבשמים. הענין כאן לא בפסיביות אלא באקטיביות לפעול עם ק-ל כאב ובן ובבחינה של "ד' ניסי" – הזדהות כל כוללת והתבטלות שלימה לערכה המכריע של השגחת הקב"ה, בבחינה "דלית לנו משל עצמנו כלום". זוהי תוכנה של "העבודה" כחטיבה מיוחדת

בהרמוניה שבין ישראל לבין אביהם שבשמים, והיא השורש של השירה היומיומית בתורה ובעבודה. "כי מי גוי גדול אשר לו אלוקים קרובים אליו כדי אלוקינו בכל קוראנו אליו ומי גוי גדול אשר לו חוקים ומשפטים צדיקים ככל התורה הזאת".

ה. ברוח התורה

שלבים בהתאחדות

לשיא השיאים בדרגת ההתקשרות בין ישראל לבין אביהם שבשמים אנו מגיעים בהר סיני. ההצעה של הקב"ה לישראל הוא להתאחד עמו בבירת של "ממלכת כהנים וגוי קדוש" ומסביר רש"י "כהנים" – שרים.

ממדרגת "עבד" – נשמר" עלו ישראל לדרגת "בן – שותף", וכעת עולים לדרגת "שר – מנהל". לא רק התמודדות עם נסיבות יומיומיות או שמירה וישועה טמון כאן, כי אם יעוד גדול של יצירה מקורית בפיתוח ובהרחבה של הערכים האלווקיים בעולם בבחינת תורה שבעל פה. וישראל נענים בחפץ רב בהכנעה ובהתבטלות מוחלטת "נעשה ונשמע":

מבת לאחות לאם

כעין זה איתא במדרש רבה על שיר השירים: "צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו וביום שמחת לבו". א"ר יוחנן: שאל רשב"י את רבי אלעזר ברבי יוסי: אפשר ששמעת מאביך מהו "בעטרה שעטרה לו אמו"? אמר לו: הן! אמר לו היאך? אמר לו: משל למלך שהיתה לו בת יחידה והיה מחבבה יותר מדי, והיה קורא אותה "בת". ולא זו מחבבה עד שקרא אותה "אחותי" ולא זו מחבבה עד שקרא אותה "אמי". כך היה מחבב יותר מדי הקב"ה לישראל וקראן "בת" – הה"ד "שמעי בת וראי", ולא זו מחבבן עד שקראן "אחותי" שנאמר: "פתחי לי אחותי, רעיתי", ולא זו מחבבן עד שקראן אמי, שנאמר: "הקשיבו אלי עמי ולאומי אלי האזינו" ולאמי כתיב. עמד רשב"י ונשקו על ראשו, ואמר: אלו לא באתי אלא לשמוע מפיך הטעם הזה די.

ובפירוש "יפה קול" כתב על המדרש הנ"ל הדברים האלה: באמת הבת חביבה לאדם יותר מאחות ואם אבל מדרגות החיבה היא בזה, כי בראשונה, קרא הקב"ה לישראל בת אשר היא **נכנעת** תחת ממשלתו ויאהבנה באהבה עזה ואח"כ מלבד החיבה יקרא לה **אחות** שהיא שווה אליו, וגם הקב"ה כביכול משווה את הצדיקים אליו ואומר הם כשותפים עמו במעשה בראשית, וכאח ואחות הדומים זה לזה במעלה, ואח"כ מרוב חיבה יקראנה "אם", להשליט אותה עליו וכן הקב"ה קרא להן "אם" כי הקב"ה גוזר גזירה והצדיק מבטלה וכו'.

ולפי דרכנו המדרש מציין את השלבים של התאחדות ישראל לקב"ה. בתחילה הקב"ה מוציא אותם לפועל בבחינת "בת" ושוב עולים למדרגה של שיתוף פעולה כשוויים כביכול, ושוב לדרגה של ניהול, כך שעם ישראל מוציאים את הענין האלוקי לפועל בעולם הזה ע"י ברית התורה וזהו ביום חתונתו – בסיני, דע"י ברית התורה ישראל משפיעה אלוקות בעולם בלימוד התורה ויישומה.

וכן איתא במדרש רבה על הפסוק "ויקחו לי תרומה" – אמר רבי ברכיה הכהן ברבי:

בנוהג שבעולם אדם מוכר חפץ בתוך ביתו, הוא עצב עליו, והקב"ה נתן תורה לישראל ושמח... בנוהג שבעולם אדם לוקח חפץ מן השוק שמא יכול לקנות בעליו, אבל הקב"ה נתן תורה לישראל ואומר להם כביכול לי אתם לוקחים, הוי "ויקחו לי תרומה".
שוב רואים אנו, שבמעמד הר סיני, עם ישראל עובר מדרגה של מקבלי אלוקות לדרגה של משפיעי אלוקות וזהו "היחד" העליון ביותר, בבחינת "ולתתך עליון על כל הגויים אשר עשה לתהילה ולשם ולתפארת ולהיותך עם קדוש לדי' אלוקיך כאשר דיבר".
וכן גם מצוות "ושננתם לבניך" – השפעת התורה – קובעת מקום בפרשת קריאת שמע ובקבלת עול מלכות שמים.

תפילין של הקב"ה

חטיבתיות מיוחדת זו של עם ישראל בכל מימדיה וגילויה מוזכרת כמופיעה בפרשיות התפילין של הקב"ה, כלומר בחטיבתיות הזאת הקב"ה מתפאר וכך נאמר בגמרא ובברכות ו'. א"ר אבין בר רב אדא, א"ר יצחק: מנין שהקב"ה מניח תפילין? שנאמר: "נשבע ד' בימינו ובזרוע עוזו" – "בימינו" זו תורה... "ובזרוע עוזו" אלו תפילין שנאמר "די' עוז לעמו יתן". ומנין שהתפילין עוז הם לישראל? דכתיב "וראו כל ימי הארץ כי שם די' נקרא עליך ויראו ממך", ותניא – ר"א הגדול אומר: אלו תפילין שבראש. א"ל רב נחמן בר יצחק לרי' חייא בר אבין, הני תפילין דמרי עלמא מה כתיב בהן? א"ל "ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ", ומי משתבח קוב"ה בשבחייהו דישראל? – אין, דכתיב "את ד' האמרת היום" וכתוב "וד' האמריך היום" – אמר הקב"ה לישראל אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם שנאמר: "שמע ישראל די' אלוקינו, די' אחד" ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם שנאמר "ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ". אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי: תינח בחד ביתא, בשאר בתי מאי? א"ל: "כי מי גוי גדול" "ומי גוי גדול", אשריך ישראל" "או הגניסה אלוקים", "ולתתך עליון". אי הכי נפיש להו טובי בתי? אלא "כי מי גוי גדול", "ומי גוי גדול" דדמיין להדדי בחד ביתא (וכפי שהסברנו לעיל ענין זה בקטע די') "אשריך ישראל" "ומי כעמך ישראל" בחד ביתא (כפי שהסברנו לעיל קטעים א, ב, ג). ולתתך עליון בחד ביתא (וכפי שהסברנו בקטע ה') וכולהו כתיבי באדרעיה (בזרוע).

אם כן מוצאים אנו בחז"ל את זה לעומת זה, את החטיבתיות המיוחדת של ישראל כעין חטיבה אחת של הקב"ה, וזוהי הבחינה העמוקה של "אני והוא".

החטיבתיות של פורים ובית שני

בימי המן, כותב המהר"ל, עם ישראל הגיעו לסופם הלאומי מצד המימד החיצוני שלהם ובפורים הקב"ה הוליד אותם מחדש. בפורים מתגבשים מחדש כל המימדים המיוחדים של עם ישראל אבל ממש בבת אחת!
א. הם השתחוו לצלם בימי נבוכדנצר ונהנו מסעודת ההתבוללות של אחשוורוש, החוגג סתימת הגולל על בית המקדש ושונה מכלי בית המקדש לאות על סילוק הענין האלוקי מן העולם אחרי שעברו 70 שנות גלות, ועם ישראל אינם חוזרים לא"י ובונים את בית המקדש. באמת מבחינה חיצונית עם ישראל מגיע לסוף והקב"ה נאלץ

לקרוע אותם מתוך ההתבוללות שלהם ע"י גזירת המן המכניסה את כל היהודים לשותפות גורל מר. בתוך עם ישראל פועלים מרדכי ואסתר – "לך כנוס את כל היהודים" דהיינו **מימד האחדות החברתית – רוחנית.**

ב. "וצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו שלשה ימים לילה ויום" - פעולת אסתר ומרדכי היא **פעולה עם הק-ל.** ישראל משעבדן ליבן לאביהם שבשמים ומתגלה הנס שבהסתר הפנים, בבחינת "די נסיי", וליהודים היה יקר דהיינו תפילין ובחינת "וראו כל עמי הארץ כי שם די נקרא עליך". דאף **שמרדכי ואסתר פועלים, עם ישראל מזהה את הקב"ה כעושה את הנס.**

ג. המימד של ברית התורה מתחדש בדרגה של "קיימו וקיבלו" ו"הדר קיבלוה בימי אחשוורוש" ברצון גמור ויוזמה פנימית להיות שרים של הקב"ה מתוך התבטלות של עבד, וכך **מקבלים על עצמם מצוות נוספות להגדיל את מימד גילוי האלוקות בעולם והיא מצוות הפורים וקריאת המגילה.**

החטיבתיות של זמננו ובית שלישי

בזמננו ראינו את **השואה הנוראה** אשר עלינו להתיחס אליה כפי דברי הרב צבי יהודה קוק זצ"ל בבחינת **ניתוח בגוף האומה.** עם ישראל בסוף גלותו הארוכה מתחיל לשקוע בהתבוללות עצומה ואדירה. תנועת ההשכלה והרפורמה, ומחיקת ירושלים וציון מן הסידור נותנים את אותותיהם הנוראיות. על הגלות אמרו חז"ל – "אין לך ביטול תורה גדול מזה". "תורה הולכת ומשתכחת מישראל", וכמעט קט "אותו העיקר ששתל אברהם אבינו עמד ליעקר" והקב"ה פעל ניתוח כואב ביותר וחתך את עם ישראל מן האומות בכוח גזירת הרשע של היטלר ימ"ש. **עם ישראל עובר צירוף וזיקוק קשה ביותר מתוך שותפות גורל מר ונמהר.** הוא קם בבחינת **"כנוס את כל היהודים" במבצעים אדירים של מסירות נפש למען הצלת אחים נרדפים.** ואולם כאן חל חידוש מסויים: **ההבדלה האלוקית המיוחדת והנפלאה של השגחתו יתברך יוצאת לפועל בפעם הזאת לא בגלות כי אם בארץ ישראל ובא"י בלבד,** בבחינת "ובהר ציון תהיה פליטה והיה קודש". רק כאן בא"י יתייצבו המימדים החטיבתיים המיוחדים בבחינת "לפעול עם ק-ל" ובבחינת "ברית התורה". הכוס החמישי של ליל הסדר בבחינת "והבאתי אתכם אל הארץ... ונתתי אותה לכם מורשה... מורשה בלי הפסק יתייצב במלוא הדרו ועוזו. תפילת השירה: תביאמו ותטעמו בהר נחלתך – נטיעה שאין לה ביטול, הרמוניה כוללת בלי הפסק – עתידה להתגשם, בעזרת ד', ולהתבסס ביסוס עולמי ב"מקדש ד' כוננו ירך" – וכל העולם יגיע להרמוניה ויופי אלוקיים. **ובמעבר זה אל א"י לנצח בחינת "עד יעבור עמך ד' – עד יעבור עם זו קניית" – הקב"ה קונה את עמו בניסיו הנפלאים ועלינו לשתף פעולה בבחינת ישראל משעבדין את לבן לאביהם שבשמים.**

מתוך לימוד תורה בא"י נזכה שוב לעטרה שעיטרה לו אמו כמו שכתוב "ופדויי ד' ישובון ובאו ציון ברינה ושמחת עולם על ראשם" – **שמחה שמעולם על ראשם,** כתר נעשה וכתר נשמע, ואז "ד' ימלוך לעולם ועד".